

A nevelés fogalma, társadalmi szerepe

A nevelést társadalmi *szükséglet* hozta létre, és olyan régi, mint maga a társadalom. A nevelés segítségével adják át az egymást követő nemzedékek egymásnak tapasztalataikat, ismereteiket, világnézetüket, szokásaikat, erkölcsüket, ízlésüket, technikai tudásukat.

A nevelés ismeretetőjegyei:

társadalmi-,
céltudatos és tervszerű-,
tartós és folyamatos *tevékenység*,
bipoláris (kétoldalú)-,
testi- lelki fejlesztő *ráhatás*.

A nevelés a növendék és a nevelő *együttműködésén* alapszik és csak akkor eredményes, ha a növendék az őt érő fejlesztő hatásokat befogadja, személyiségébe beleépíti.

A nevelés a legegyszerűsebb pedagógiai kategória. Magában foglalja az *oktatást* és a *képzést* is, amelyek a nevelőmunka gyakorlatában szorosan összefonódnak.

Az *oktatás* a nevelés legfőbb eszköze, nevelés és képez is egyúttal. A *képzés* az oktató-nevelő *tevékenység* fontos személyiségfejlesztő eleme, egyúttal eredménye.

A személyiségformálás komponensei

A nevelés *többféle* értelmezésével találkozunk.

Tágabb értelemben a nevelés az a céltudatos, tervszerű és szervezett társadalmi *tevékenység*, amelynek során a fejlettség magasabb fokán álló személy a fejletlenebbet, annak közreműködésével és egyéni adottságainak figyelembe vételével úgy fejleszt, hogy őt egyéni és társadalmi életfeladataira — konkrétan a szocialista társadalomban reá váró feladatokra — előkészítse. Ez a meghatározás a nevelés *társadalmi funkcióját* hangsúlyozza.

Szűkebb értelemben a nevelés az egész személyiség (fizikum, értelem, tudás, világnézet, meggyőződés, érzelem, erkölcs, jellem, magatartás és cselekvés, ízlés, technikai képesség) tudatos és tervszerű fejlesztésére irá-

nyuló hatások összessége. Ez a meghatározás a nevelés *személyiségformáló hatását* emeli ki.

A nevelésről a különböző korokban több *egyoldalú*, helytelen nézet alakult ki.

A biológiai felfogás a nevelést az *ivadékgondozással* azonosítja. A nevelés pszichológiai értelmezése a nevelés lényegét az *utánzásban* látja. Egyesek a nevelést az *idomítás-sal*, dinamikus sztereotípiák-kiépítésével, vagy a *szervezéssel* azonosítják. A konzervatív pedagógia (kulturpedagógia) a „szellemi” *műveltség* átszarmaztatásában, mások az emberi *tökéletesség*, a funkcionális pedagógia a gyermeki *önállóság* kifejlesztésében látja a nevelés lényegét.

Ezekben a felfogásokban a nevelés mélyebb összefüggései, társadalmi funkciója elsikkad. A nevelésben a növendék, a nevelők és a társadalom bonyolult kölcsönhatása érvényesül. A nevelés összetett, komplex folyamat, amelyben *biológiai, pszichikai és társadalmi törvényszerűségek* hatnak.

Nevelés nincs önmagában. A nevelés mindig meghatározott *történelmi-társadalmi feltételek* között folyik és a nevelés céljában meghatározott embereszemély kialakítására irányul. A nevelő a nevelésben mindig a társadalmi igényt képviseli és a gyermeket a társadalmi igényt kifejező *embereszemély* irányába fejleszti, hogy az az adott társadalomban megállja a helyét.

A mi társadalmi igényeinknek megfelelően iskoláinkban *szocialista nevelés* folyik, amelynek fő célkitűzése a sokoldalúan fejlett közösségi ember kialakítása.

A szocialista nevelést *marxista világnézeti irányultsága és közösségi jellege* megkülönbözteti minden más, előző neveléstől. Mivel a személyiség sokoldalú fejlesztése csak *közösségben végzett tevékenység* során bontakozhat ki, azért a szocialista nevelésnek alapvető jege a közösségi jelleg, amely a polgári nevelésben nem, vagy torzítva kap hangsúlyt.

A nevelés — a mindenki egyért, egy mindenkiért közösségi elvet megtestesítő — szocialista társadalom építésének *fontos eszköze*.

Dr. Szepes Lajos
Pécs, Tanárképző Főiskola